

Sygn. akt I ACa 126/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lutego 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Joanna Naczyńska
Protokolant :	Katarzyna Popęda

po rozpoznaniu w dniu 2 lutego 2023 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa T. I. i A. I.

przeciwko (...) Bank (...) Spółce Akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 6 grudnia 2021 r., sygn. akt I C 390/21

1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1. o tyle, że ustala nieważność aneksu nr (...) z dnia 9 czerwca 2008r. do umowy o kredyt mieszkaniowy/inwestorski nr (...), zawartej 22 października 2007r. pomiędzy Bankiem (...) SA z siedzibą we W. a powodami A. I.

i T. I., a w pozostałej części powództwo oddala;

2) oddala apelację w pozostałej części;

3) zasądza od pozwanego na rzecz powodów, z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego, 4 050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od daty uprawomocnienia się tego orzeczenia o kosztach.

	SSA Joanna Naczyńska	
--	----------------------	--

Sygn. akt I ACa 126/22

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 6 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Katowicach w sprawie z powództwa T. I. i A. I. przeciwko (...) Bank (...) SA w W. ustalił nieważność całej umowy kredytu na cele mieszkaniowe nr (...) z 22 października 2007r. w brzmieniu ustalonym aneksem nr (...), zawartym 9 czerwca 2008 r. oraz zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie 6 434 zł z tytułu kosztów postępowania.

Rozstrzygnięcie to Sąd Okręgowy podjął po ustaleniu, że:

22 października 2007r. powodowie zawarli z poprzednikiem prawnym pozwanego - Bankiem (...) umowę o kredyt mieszkaniowy/inwestorski nr (...). Powódka była pracownikiem tego Banku. Zgodnie z art. 3.01 i 3.02 umowy Bank udzielił powodom kredytu złotówkowego w kwocie 150 000 zł na budowę domu jednorodzinnego systemem gospodarczym - na działce nr (...) w miejscowości B., dla której Sąd Rejonowy w Tychach prowadzi księgę wieczystą nr (...) (art. 3.02 umowy). Zgodnie z art. 3.03 umowy okres kredytowania wynosił 360 miesięcy od dnia uruchomienia kredytu. Oprocentowanie kredytu było zmienne, wyznaczała go suma stawki WIBOR dla sześciomiesięcznych depozytów międzybankowych w PLN i marży Banku (art. 3.05 umowy).

9 czerwca 2008r. został zawarty aneks nr (...) do umowy. Zgodnie z art. 3.01 aneksu Bank (...) dokonał konwersji kredytu na kredyt dewizowy w CHF. Wysokość kredytu po konwersji, miała stanowić równowartość złotówkowego stanu zadłużenia kredytobiorców z dnia konwersji, przeliczonego po kursie kupna franka szwajcarskiego (CHF) ustalonego przez kredytodawcę - (...). Stosownie do art. 3.05 aneksu, kwota kredytu miała być oprocentowana według zmiennej stopy stanowiącej sumę stawki LIBOR dla sześciomiesięcznych depozytów międzybankowych w CHF i stałej marży Banku.

Powodowie zdecydowali się na konwersję kredytu, ponieważ kredyt frankowy był rekomendowany przez pracowników Banku. Oferta wydała im się korzystna – tańsza od kredytu w PLN i bezpieczna. W chwili podpisania umowy, jak i w chwili podpisania aneksu do umowy powodowie nie prowadzili działalności gospodarczej.

Powyższe ustalenia, Sąd Okręgowy poczynił w oparciu o treść niekwestionowanych przez strony dokumentów: umowy kredytu (k. 36-39) i aneksu nr (...) do umowy (k. 40- 41). Dał wiarę zeznaniom powódki (k. 132v) i powoda (k. 133). Na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. pominął dowody zgłoszone przez pozwanego: opinii biegłego z zakresu rachunkowości i finansów oraz z zeznań świadków: R. K. i I. K. jako nieprzydatne do rozstrzygnięcia.

Sąd Okręgowy rozważył, że:

Istota sporu sprowadzała się do ustalenia skuteczności i ważności aneksu nr (...) do umowy kredytu w aspekcie abuzywności jego postanowień regulujących przekształcenie kredytu ze złotowego na kredyt indeksowany. A., czyli niedozwolone - zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. - są postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które nie zostały uzgodnione indywidualnie, gdy ukształtowane nimi prawa i obowiązki stron są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interes konsumenta, przy czym nie dotyczy to sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron. Wszystkie te przesłanki łącznie spełniały postanowienia przeliczeniowe zawarte: w art. 3.01. ust. 1 aneksu, stanowiącym, że:

„Bank dokonuje konwersji kredytu hipotecznego udzielonego na podstawie wskazanej umowy kredytowej na kredyt dewizowy w CHF. Wysokość skonwertowanego kredytu stanowi równowartość w PLN według stanu zadłużenia kredytobiorcy z dnia konwersji wyrażoną w CHF. Konwersja dokonana została w oparciu o kurs kupna dewiz Banku (...) SA ustalonym w dniu konwersji”,

oraz w art. 3.01. ust. 3 aneksu, stanowiącym, że:

"Konwersja waluty kredytu może być dokonana w pierwszym dniu roboczym następującym po dniu płatności raty kapitałowo - odsetkowej lub na pisemną dyspozycję klienta po zapewnieniu środków na koncie osobistym na spłatę odsetek bieżących naliczonych do dnia wykonania konwersji".

Powodowie zawarli umowę kredytu i aneks nr (...) do tej umowy, jako konsumenci. Przywołane wyżej postanowienia przeliczeniowe nie zostały z nimi indywidualnie uzgodnione. Zgodnie z art. 3 ust. 2 dyrektywy rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, warunki umowy muszą zostać uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. To, że powodowie mieli wpływ na niektóre warunki aneksu (np. wybór waluty konwersji umowy), nie oznacza, że mieli wpływ na całą treść aneksu. Z art. 385¹ § 3 k.c. wynika domniemanie, że jeżeli przedsiębiorca posługuje się wzorcem umowy, to postanowień przejętych z tego wzorca nie uznaje się za indywidualnie z konsumentem, a stosownie do § 4 art. 385¹ k.c. - ciężar dowodu obalenia tego domniemania spoczywa na przedsiębiorcy, który posłużył się wzorcem. Analogiczny wniosek wynika z art. 3 ust. 2 zd. 1 i 3 dyrektywy 93/13. Aneks do umowy stanowił wzorzec umowy lub zbiór postanowień zaczerpniętych z takiego wzorca. Pozwany - wbrew spoczywającemu na nim ciężarowi dowodu - nie udowodnił, aby doszło do indywidualnego ustalenia postanowień aneksu, przy czym chodzi nie tyle o indywidualne negocjowanie (ustalenie treści) aneksu jako całości, ale określonych postanowień, co do których rozpatrywana jest kwestia abuzywności.

Postanowienia przeliczeniowe określały główne świadczenia stron, które nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny, ponieważ powodowie nie byli w stanie na ich podstawie oszacować kwoty, którą będą musieli świadczyć w przyszłości.

Ukształtowane postanowieniami przeliczeniowymi prawa i obowiązki stron godziły w dobre obyczaje i rażąco naruszały interes powodów. "Dobre obyczaje" to reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Działanie wbrew dobrym obyczajom (w zakresie kształtowania treści stosunku obligacyjnego) oznacza tworzenie przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku. Są tak kwalifikowane wszelkie postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać także działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc działania potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania. Natomiast pojęcie "interesów konsumenta" należy rozumieć jako nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym, nie tylko w sferze ekonomicznej, ale obejmujących także inne aspekty: zdrowia konsumenta (i jego bliskich), jego czasu zbędnie traconego, dezorganizacji toku życia, przykrości, zawodu, itp. Naruszenie interesów konsumenta wynikające z niedozwolonego postanowienia musi być rażące, a więc szczególnie doniosłe. Obie omawiane przesłanki służą ocenie tego, czy standardowe klauzule umowne zawarte we wzorcu umownym przekraczają granice rzetelności kontraktowej w zakresie kształtowania praw i obowiązków stron konsumenckiego stosunku obligacyjnego. Wspomniana rzetelność kontraktowa musi być analizowana w ramach określonego (stypizowanego) stosunku obligacyjnego z konsumentem. Zawarte w aneksie klauzule przewalutowania spełniały powyższe kryteria uznania ich za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interes powodów. Nie określały, w którym dniu kredyt zostanie przewalutowany ze złotowego na walutowy, ani według jakiego kursu waluty (w jakim stosunku PLN do CHF). Nie określały też zasad ustalania kursu CHF stosowanego przez Bank (co było niezbędne do przewalutowania). Nie wskazywały na jakiej podstawie będzie ustalana wysokość rat uiszczanych przez powodów. Pozostawiały przewalutowanie jednostronnej decyzji Banku, co przesądzało o ich sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażącym naruszeniu interesu powodów.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 385¹ § 2 k.c. postanowienia abuzywne są bezskuteczne i nie wiążą konsumenta. Umowa w pozostałej części nadal obowiązuje strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 3 października 2019 r., w sprawie C-260/18 wskazał, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż stoi on na przeszkodzie wypełnianiu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, że skutki wyrażone w treści

czynności prawnej są uzupełniane przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, w przypadku gdy strony umowy wyrażą na to zgodę. Innymi słowy, nie można niedozwolonych postanowień umownych zastępować innymi. Postanowienia aneksu zawarte w art. 3.01. ust. 1 i 3 nie mogą zatem zostać zastąpione żadnymi innymi. Sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru tych postanowień powoduje przywrócenie sytuacji prawnej i faktycznej, w jakiej powodowie znajdowałiby się, gdyby łącząca ich z pozwanym umowa nie zawierała tych postanowień. Jako, że przedmiotowe postanowienia oddawały istotę aneksu, to aneks ten w całości był nieważny. Powrót do stanu sprzed zawarcia aneksu z 9 czerwca 2008r., oznacza powrót do kredytu złotowego z oprocentowaniem WIBOR.

Powyższe konkluzje legły u podstaw uwzględnienia przez Sąd Okręgowy powództwa i obciążenia pozwanego kosztami procesu - w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Na zasądzoną od pozwanego na rzecz powodów z tego tytułu kwotę 6 434 zł złożyły się: opłata od pozwu - 1000 zł, opłaty skarbowe od pełnomocnictw – 34 zł i wynagrodzenie pełnomocnika - 5400zł (§2 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokatów).

Apelację od wyroku wniósł pozwany, domagając się jego zmiany przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na jego rzecz kosztów procesu, bądź uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie istoty sprawy. W każdym przypadku wniósł o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, a to:

a) art. 69 ust. 1 Prawa bankowego w zw. z art. 58 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c. przez ich błędną wykładnię polegającą na bezzasadnym przyjęciu, że łącząca strony umowa kredytu w brzmieniu nadanym aneksem nr (...) jest nieważna w całości, podczas gdy jest to umowa o kredyt dewizowy (walutowy), w ramach której powodowie, jako kredytobiorcy sami zdecydowali o walucie kredytu, przewalutowaniu kredytu pierwotnie udzielonego w PLN i jego warunkach, w tym kursie, według którego dokonano przewalutowania, jak również sposobie jego spłaty (w CHF lub PLN) i brak jest podstaw do ustalenia nieważności w/w umowy;

b) art. 385¹ §1 i 3 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że zakwestionowane przez powodów postanowienia umowy kształtują ich prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interes jako konsumentów (tj. są abuzywne), podczas gdy postanowienia te z jednej strony były indywidualnie negocjowane, a z drugiej strony miały dla powodów charakter fakultatywny i już tylko z tego powodu nie mogą być uznane za mające charakter abuzywny (postanowienie, które jest tylko jedną z opcji ze swej istoty nie może naruszać interesu powodów);

c) art. 385¹ §1 k.c. przez jego błędne zastosowanie i uznanie, że sposób przewalutowania kredytu nie został indywidualnie uzgodniony z powodami, podczas gdy przy przewalutowaniu kredytu zastosowano kurs indywidualnie negocjowany z powodami, tj. kurs który był korzystniejszy dla powodów i nie wynikał z tabeli kursowej – rzekomo dowolnie ustalonej przez pozwanego, lecz był uzgodniony przez strony, co czyni ustalenia dokonane przez Sąd I instancji w tym zakresie bezzasadnymi.

W przypadku przyjęcia, że kwestionowane przez powodów klauzule przeliczeniowe mają charakter abuzywny, pozwany zarzucił naruszenie:

a) art. 385¹ §1 i 2 k.c. poprzez jego błędne zastosowanie, w ten sposób, że po uznaniu klauzul przeliczeniowych za abuzywne (mimo braku podstaw), Sąd I instancji dokonał oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy kredytu bez wszystkich postanowień wprowadzonych aneksem nr (...), podczas gdy po ewentualnym usunięciu klauzul przeliczeniowych z umowy kredytu, staje się ona de facto kredytem czysto dewizowym (bez możliwości spłaty kredytu w PLN) i nie ma najmniejszych przeszkód, aby umowa kredytu była dalej wykonywana w CHF;

b) art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ §1 i 2 k.c. przez jego niezastosowanie polegające na niezastąpieniu postanowienia abuzywnego, tj. klauzuli przeliczeniowej przepisem dyspozytywnym – art. 358 § 2 k.c., podczas gdy przepis ten może znaleźć zastosowanie, zgodnie z orzeczeniami TSUE C-26/13 i C-260/18 oraz C-932/19.

Natomiast w przypadku przyjęcia, że kwestionowane przez powodów klauzule przeliczeniowe mają charakter abuzywny, przy jednoczesnym nieuznaniu powyższych zarzutów, pozwany zarzucił naruszenie:

- art. 385¹ § 1 i 2 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie, w ten sposób, że po uznaniu klauzul przeliczeniowych za abuzywne (mimo braku podstaw), Sąd I instancji dokonał oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy kredytu w całości, w sytuacji gdy stwierdzenie abuzywności klauzul doprowadzić powinno do stwierdzenia abuzywności samego aneksu nr (...) do umowy kredytu przy pozostawieniu ważności umowy w brzmieniu sprzed zawarcia tego aneksu, na co Sąd I instancji sam wskazał w uzasadnieniu wyroku

oraz naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a to:

a) art. 328 k.p.c. z uwagi na sprzeczność wniosków, do których doszedł Sąd I instancji co do ewentualnej nieważności aneksu nr (...) do umowy kredytu z treścią rozstrzygnięcia, tj. sentencją zaskarżonego wyroku – ustalającego nieważność całej umowy;

b) art. 235² § 1 pkt. 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez pominięcie dowodu z zeznań świadków – R. K. i I. K., który został zgłoszony dla wykazania okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy;

c) art. 235² § 1 pkt. 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c. przez pominięcie dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości, zawnioskowanego przez pozwanego dla wykazania faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, związanych ze skutkami stwierdzenia abuzywności klauzul umownych, wymagających wiadomości specjalnych.

d) art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę materiału dowodowego, polegającą na przyjęciu, że :

- pozwany może dowolnie i jednostronnie określać kursy waluty w tabeli kursów, a w konsekwencji, że ma niczym nieograniczoną, swobodną możliwość określania wysokości świadczenia wynikającego z umowy, w sytuacji gdy kryteria, które ostatecznie decydują o kursie ogłoszonym w tabeli, nie pozostają w gestii Banku
- przy przewalutowaniu kredytu z PLN na CHF miał zastosowanie kurs CHF wynikający z tabel kursowych pozwanego, a powodowie nie mieli możliwości negocjowania warunków umowy, w sytuacji gdy do przewalutowania kredytu miał zastosowanie kurs indywidualnie negocjowany z powodami, bez jakiegokolwiek odniesienia do tabel kursowych pozwanego, co wynika ze znajdującego się w aktach sprawy zestawienia spłat oraz tabeli kursowej.

Nadto, w postępowaniu dowodowego, na podstawie art. 380 w zw. z art. 382 k.p.c. pozwany wniosł o rozpoznanie postanowień dowodowych Sądu Okręgowego i przesłuchanie świadków R. K. i I. K. na okoliczności wskazane w odpowiedzi na pozew oraz przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego sądowego z zakresu bankowości w celu ustalenia kursu średniego NBP dla waluty CHF w dniu uruchomienia kredytu i w dniach płatności rat oraz wyliczenia wysokości nadpłat powodów przy zastosowaniu kursu średniego NBP do obliczenia wysokości kwoty kredytu oraz wysokości spłaconych rat kapitałowo-odsetkowych.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji pozwanego, jako bezzasadnej i zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Trafnie apelujący wytknął brak spójności między sentencją zaskarżonego wyroku, wskazującą na nieważność całej umowy kredytu, a uzasadnieniem zaskarżonego wyroku, z którego wynika abuzywność postanowień aneksu i utrzymanie w mocy umowy w pierwotnym jej brzmieniu – sprzed zawarcia aneksu nr (...). Adekwatne do głównego żądania pozwu oraz ustaleń faktycznych poczynionych w sprawie i ich oceny prawnej, a także aprobowane i podzielane przez Sąd Apelacyjny jest rozstrzygnięcie ustalające abuzywność wyłącznie postanowień aneksu nr (...) do łączącej

strony umowy kredytu, prowadzącą do nieważności tego aneksu i utrzymania umowy w oparciu o jej pierwotną treść, sprzed zawarcia aneksu nr (...).

Wbrew wywiadowi apelacji, Sąd Okręgowy prawidłowo przeprowadził w sprawie postępowanie dowodowe, nie naruszając art. 227; art. 235² §1 pkt. 2 i 3, ani art. 278 k.p.c. Istotnych i wystarczających dla rozstrzygnięcia ustaleń dostarczała bowiem treść dokumentów kredytowych: umowy kredytu i aneksu nr (...) do tej umowy, uzupełniona zeznaniami powodów. Autentyczność dokumentów kredytowych nie była kwestionowana przez żadną ze stron i nie budziła wątpliwości Sądu, a zeznania powodów były miarodajne dla rozstrzygnięcia, ponieważ także nie budziły wątpliwości Sądu, nie sprzeciwiała im się treść przywołanych dokumentów, a nadto nie podważał ich i nie mógł podważyć żaden z dowodów zaoferowanych przez pozwanego, w tym zeznania świadków I. K. i R. K., jako że osoby te nie uczestniczyły w żadnej z czynności, które doprowadziły do zawarcia aneksu nr (...) do umowy, więc nie mogły im być znane okoliczności konwersji łączącej strony umowy kredytu. Natomiast zeznania świadków, które miałyby dotyczyć:

- zasad funkcjonowania kredytów dewizowych w walucie CHF;
- sytuacji na rynku kredytowym w latach 2004-2009;
- przyczyn, dla których kredytobiorcy decydowali się na kredyt dewizowy w walucie CHF (i konwersję kredytu z PLN na CHF);
- sposobu liczenia zdolności kredytowej dla kredytów udzielanych w PLN oraz kredytów dewizowych;
- powszechności na rynku bankowym praktyki ograniczania treści klauzul przeliczeniowych do odesłania do kursów tabelarycznych kredytodawcy, niekwestionowanej w owym czasie przez właściwe organy nadzorcze;
- zasad finansowania kredytów dewizowych w walucie CHF przez pozwanego;
- skutków finansowych dla pozwanego „odfrankowienia” kredytu;
- sposobu ustalania kursów walut i spreadów stosowanych przez pozwanego

w istocie są irrelevantne dla rozstrzygnięcia sprawy, które skupia się na ocenie treści postanowień aneksu do umowy kredytu, kształtującej prawa i obowiązki stron stosunku kredytowego w wyniku jego konwersji. Nie znalazł też Sąd Apelacyjny podstaw ku temu, by uzupełnić postępowanie dowodowe i zasięgać opinii biegłego sądowego w celu ustalenia kursu średniego NBP dla waluty CHF w dniu uruchomienia kredytu i w dniach płatności rat oraz wyliczenia wysokości nadpłat przy zastosowaniu kursu średniego NBP dla waluty CHF. Okoliczności te także nie mają znaczenia dla ustalenia abuzywności postanowień umownych aneksu, ani ważności tego aneksu po usunięciu z niego klauzul przeliczeniowych. Ograniczenie postępowania dowodowego przez Sąd Okręgowy było zatem słuszne.

Prawidłowe też były ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy. W części obejmującej treść umowy i aneksu do umowy są one bezdyskusyjne. Natomiast w części dotyczącej okoliczności zawarcia aneksu opierają się na zeznaniach powodów, z których nie wynikało, by udzielono im pełnej i rzetelnej informacji o ryzykach związanych z konwersją umowy kredytu, w tym wiążących się z zastosowaniem klauzul przeliczeniowych odwołujących się do kursu CHF. Nadto, powodowie zaprzeczyli, że klauzule te były z nimi indywidualnie negocjowane. Ciężar wykazania obu tych faktów obciążał pozwanego, a żaden z zaoferowanych przez niego dowodów, w tym treść oświadczeń zawartych w aneksie nr (...) do umowy nie jest w stanie podważyć ustaleń powziętych w oparciu o ten aneks i zeznania powodów, że powodowie nie mieli pełnej świadomości tego, że Bank może jednostronnie kształtować wysokość obciążającego ich zobowiązania poprzez arbitralne kształtowanie kursów CHF przyjętych do rozliczenia umowy po jej konwersji. Dlatego też zarzuty apelacji kontestujące ustalenia faktyczne, Sąd Apelacyjny uznał za niezasadne oraz w pełni podzielił i przyjął za własne ustalenia poczynione przez Sąd Okręgowy. Podzielił też ich ocenę prawną, w tej części, w jakiej prowadziła do przyjęcia - w oparciu o art. 189 k.p.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 58 § 1 k.c. - że z uwagi na trwałą

bezskuteczność abuzywnych klauzul przeliczeniowych zawartych w art. 3.01 ust. 1 i 3, a nadto w art. 3.12 ust. 3 aneksu nr (...) do umowy przy braku możliwości wypełnienia luk powstałych po ich usunięciu – aneks do umowy kredytu jest nieważny.

W szczególności, oceny abuzywnego charakteru tych postanowień aneksu, zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018r., III CZP 29/17 (OSNC 2019/1/2) i powołanego w niej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz stosownie do art. 4 ust.1 oraz art. 3 ust. 1 wdrożonej do polskiego porządku prawnego dyrektywy 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, należy dokonać w odniesieniu do chwili zawarcia aneksu z uwzględnieniem wszystkich okoliczności, o których Bank wiedział lub mógł wiedzieć przy zawieraniu umowy i które mogły wpływać na jego późniejsze wykonanie. Ocena ta, wbrew wywiadowi apelującego, nie może zależeć od zdarzeń, które wystąpią po zawarciu umowy (w tym zmiany przepisów kodeksu cywilnego) i są niezależne od woli stron. Także okoliczności zależne od stron, które zaistniały po zawarciu aneksu do umowy, w tym sposób wykonania aneksu, nie mają znaczenia dla oceny abuzywności postanowień przedmiotowego aneksu. Kierując się tymi wskazówkami, Sąd Okręgowy trafnie, nie naruszając wskazanych w apelacji przepisów prawa materialnego uznał, że zawarte w aneksie klauzule przeliczeniowe są w świetle art. 385¹ k.c. nieuczciwe, a przez to niedozwolone (abuzywne), ponieważ kumulatywnie: nie były indywidualnie uzgodnione; dotyczą sformułowanego niejednoznacznie świadczenia głównego; a ukształtowane nimi prawa i obowiązki stron rażąco naruszają interes powodów – jako konsumentów oraz pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami.

Odpierając zarzuty apelacji odnoszące się do pierwszej z w/w przesłanek abuzywności, podkreślić za Sądem Okręgowym trzeba, że za indywidualnie uzgodnione można uznać jedynie te postanowienia, które były przedmiotem negocjacji, bądź są wynikiem porozumienia lub świadomej zgody co do ich zastosowania. Postanowieniem indywidualnie uzgodnionym w myśl przepisu art. 385¹ § 3 k.c. nie jest postanowienie, którego treść konsument mógł negocjować, lecz postanowienie, które rzeczywiście negocjował. To, że konsument znał i rozumiał treść postanowienia, nie stoi na przeszkodzie uznaniu, iż nie zostało ono indywidualnie uzgodnione, jeśli jego treść nie została sformułowana w toku negocjacji z konsumentem (wyroki Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 14 grudnia 2017r., I ACa 447/17 i z 20 grudnia 2017r., I ACa 606/17). Postanowienia aneksu, zostały przejęte ze stosowanego przez pozwanego wzorca umowy. Pozwany zdołał wykazać, że powodowie zapoznali się z treścią aneksu i mieli realny wpływ na datę jego zawarcia. Nie wystarcza to jednak do uznania, że przy jego zawieraniu doszło do zrealizowania określonej w art. 385¹ § 3 k.c. przesłanki rzeczywistego wpływu konsumenta na treść postanowień normujących klauzule przeliczeniowe. W tej materii konieczne byłoby bowiem udowodnienie wspólnego ustalenia przez strony ostatecznego brzmienia tych klauzul, w wyniku rzetelnych negocjacji w ramach, których konsumenci mieli realny wpływ na treść normujących je postanowień umownych, albo udowodnienie, że zostały one sformułowane przez konsumentów i włączone do umowy na ich żądanie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 9 czerwca 2021r., V ACa 127/21). Takie zaś okoliczności bezsprzecznie nie zostały w sprawie wykazane, czego nie kontestują nawet zarzuty apelacji. Wniosków tych nie jest w stanie wzruszyć akcentowany w apelacji fakt, że pozwany do przeliczenia salda zadłużenia powodów wynikającego z umowy sprzed jej konwersji, przyjął kurs korzystniejszy dla powodów niż to wynikało z tabeli kursowej pozwanego Banku. Jak to już wyżej zaznaczono, dla oceny abuzywności aneksu znaczenie miał jedynie zakres praw i obowiązków stron ukształtowany aneksem, w którym nie uzgodniono, po jakim konkretnie kursie przedmiotowe przeliczenie zostanie dokonane.

Udzielony powodom kredyt nie był kredytem walutowym, ponieważ nie został im wypłacony we CHF. Funkcjonalnie nie różnił się od kredytu złotówkowego, indeksowanego do waluty CHF. Waluta CHF pełniła w aneksie jedynie rolę miernika wartości, a postanowienia umowne dotyczące przeliczenia świadczeń według kursu CHF stanowiły klauzule waloryzacyjne. Przeliczenia do waluty CHF miały wyłącznie charakter memoriałowy (nie kasowy), sprowadzały się do operacji księgowych. Przeliczenie salda zadłużenia kredytu sprzed jego konwersji do kwoty kredytu na CHF miało nastąpić według kursu kupna CHF z bankowej tabeli kursów - z dnia konwersji. Walutą spłaty miał być CHF, przy czym w przypadku spłaty kredytu w PLN realizacja płatności miała nastąpić przy wykorzystaniu bieżącego kursu sprzedaży dewiz dla CHF obowiązującego w Banku w dniu spłaty. Zasadnie zatem Sąd Okręgowy przyjął, że klauzule przeliczeniowe nie pozwalały na określenie wysokości zobowiązania kredytowego, którą na dzień zawarcia aneksu

do umowy powodowie zobowiązali się zwrócić. Nie określały też jednoznacznie wartości parametrów pozwalających na określenie wysokości tegoż zobowiązania. Do takiego wniosku uprawniał fakt, że w aneksie nie został ujawniony kurs kupna, po którym Bank przeliczy zobowiązanie kredytowe powodów, ani nie był znany kurs sprzedaży CHF jaki będzie obowiązywać w dniu spłaty rat kredytu. Pozwany nie może zatem zasadnie twierdzić, że umowa określała jednoznacznie główne świadczenie kredytobiorców. Podsumowując, żaden z zarzutów apelacji nie jest w stanie wzruszyć prawidłowości stwierdzenia przez Sąd Okręgowy, że spełniona została także druga z przesłanek abuzywności klauzul przeliczeniowych, tj. niejednoznacznego sformułowania świadczenia głównego.

Oceniając treść klauzul przeliczeniowych w aspekcie przesłanek rażącego naruszenia interesów konsumenta i sprzeczności z dobrymi obyczajami zauważyć trzeba, że w doktrynie i orzecznictwie powszechnie już przyjmuje się, że odwołanie się do kursów walut zawartych w tabeli kursów i ogłaszanych w tabelach banku - kredytodawcy rażąco narusza równorzędność stron umowy przez nierównomierne rozłożenie uprawnień i obowiązków między partnerami stosunku obligacyjnego oraz, że prawo banku do ustalania kursu waluty nieograniczone skonkretyzowanymi, obiektywnymi kryteriami zmian stosowanych kursów walutowych świadczy o braku właściwej przejrzystości i jasności postanowienia umownego, które uniemożliwia konsumentowi przewidzenie wynikających dla niego z umowy konsekwencji ekonomicznych. Powyższych wniosków wypływających z abstrakcyjnej kontroli abuzywności takich postanowień, nie wzrusza kontrola indywidualna dokonana w realiach sprawy. Stosując do przeliczeń tworzoną przez siebie tabelę kursów Bank przydał sobie możliwość jednostronnego ustalenia wysokości zobowiązania kredytowego powodów – jego przeliczenia w wyniku jego konwersji. W tej sytuacji abuzywnego charakteru klauzuli przeliczeniowej nie wyłączyłoby nawet stwierdzenie, że zastosowany przez pozwanego Bank kurs kupna CHF nie odbiegał istotnie od kursów stosowanych przez inne banki komercyjne, ani od średniego kursu NBP, ani nawet ustalenie, że był niższy od ustalonego w tabeli pozwanego Banku. Okoliczności te nie zmieniają bowiem faktu, że kurs kupna CHF mógł zostać ustalony przez pozwanego Bank, co w konsekwencji prowadziło do określenia jednostronnie przez Bank wysokości zobowiązania powodów, które powodowie zobowiązali się spłacić. Ponadto, powodom nie zostało prawidłowo wyjaśnione ryzyko walutowe związane z konwersją umowy kredytu złotówkowego na kredyt rzekomo dewizowy, w szczególności w zakresie wyraźnego wskazania zagrożeń wiążących się z konwersją kredytu, w sposób umożliwiający im pełne rozeznanie konsekwencji ekonomicznych konwersji umowy. Pozwanego obciążał obowiązek uświadomienia powodom w sposób jednoznaczny i zrozumiały, że konwersja kredytu na kredyt w CHF jest bardzo ryzykowna, a jej efektem może być obowiązek zwrotu kwoty wielokrotnie wyższej, mimo dokonywanych regularnych spłat. Pozwany wywodził, że dopełnił tego obowiązku, ponieważ powodowie podjęli decyzję o konwersji kredytu złotówkowego na walutowy w CHF. Niemniej, decyzja powodów, czy treść postanowień aneksu, nie mogły zostać uznane za wystarczające dla przyjęcia, że Bank należycie wypełnił obowiązek informacyjny. Pozwany nie wykazał, by zakres informacji przekazanych powodom przy zawieraniu aneksu obrazował skalę możliwego wzrostu zadłużenia kredytowego wskutek wzrostu kursu CHF i uświadamiał im brak granic potencjalnego wzrostu zadłużenia. Powódka była wówczas pracownikiem Banku, lecz nie zajmowała się kredytami. Do konwersji kredytu przekonało powodów istotne zmniejszenie wysokości rat kredytowych (o 300/400zł) oraz historia kształtowania się kursu CHF z okresu 2 lat poprzedzających konwersję kredytu wykazująca kilkunastogroszowe wahania kursu CHF. Okoliczności te mogły wywołać u powodów błędne przekonanie, że kredyt we CHF jest korzystny – tańszy niż złotówkowy i bezpieczny. Z błędu tego pozwany nie wyprowadził powodów. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika, że nawet on nie miał świadomości tego jak wzrośnie kurs CHF, a nawet nie mógł go przewidzieć. Proponowanie konsumentowi niepewnej w skutkach konwersji umowy było nieuczciwe. Nieuświadomienie powodom braku granic potencjalnego wzrostu kursu CHF oceniane przez pryzmat stanu z dnia zawarcia aneksu do umowy, wyklucza przyjęcie, że powodowie byli świadomi i godzili się na parokrotny wzrost zadłużenia kredytowego. Ważąc na powyższe konkluzje, Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie są zasadne zarzuty apelacji skierowane przeciwko przyjęciu przez Sąd Okręgowy, że zawarte w aneksie klauzule przeliczeniowe godziły w dobre obyczaje i rażąco naruszały interesy powodów jako konsumentów. Bank, mający status profesjonalisty i instytucji zaufania publicznego przygotował i zastosował w praktyce aneks do umowy kredytu w celu osiągnięcia zysku, nie licząc się z tym, że warunki aneksu mogą doprowadzić powodów nawet do stanu niewypłacalności.

Zasadnie też Sąd Okręgowy przyjął, że zgodnie z art. 385⁽¹⁾ §1 k.c. konsekwencją uznania klauzul przeliczeniowych za abuzywne jest stan niezwiązania stron umowy postanowieniami je normującymi. Trafnie też przyjął, że usunięcie z aneksu klauzul przeliczeniowych ze skutkiem *ex lege* i *ex tunc* powoduje, że brak jest określenia w tym aneksie elementów, które pozwoliłyby obliczyć sumę, jaką powodowie zobowiązani są zwrócić pozwanemu z tytułu kredytu - po jego konwersji, nawet przy zastosowaniu art. 56 k.c. i art. 65 § 1 i 2 k.c., a zatem mając na uwadze istotę konwersji, zgodny zamiar stron i cel aneksu, a także okoliczności w których aneks został zawarty, zasady współzycia społecznego i ustalone zwyczaje. Po usunięciu klauzul abuzywnych w aneksie nie pozostają elementy pozwalające rozliczyć tę umowę jako umowę kredytu dewizowego, bądź indeksowanego do waluty CHF, a Sąd nie jest władny uzupełniać luk powstałych po usunięciu tych klauzul. Wprowadzenie w miejsce ustalanego przez pozwanego kursu kupna i sprzedaży CHF jakiegokolwiek innego miernika wartości (kursu średniego NBP, czy innego) byłoby zbyt daleko idącą modyfikacją umowy. Dodawałoby do aneksu zupełnie nowy element. Ani art. 385⁽¹⁾ k.c., ani żaden inny przepis prawa nie daje podstaw do zastąpienia abuzywnej klauzuli indeksacyjnej inną, a w szczególności taką, która określałaby inny sposób ustalenia kursu waluty indeksacji. Podstawy takiej nie stanowi art. 358 §2 k.c., ponieważ nie obowiązywał on w chwili zawierania przez strony aneksu do umowy, poza tym nie może on znaleźć zastosowania na zasadzie analogii. Jedną z fundamentalnych zasad prawa cywilnego jest zasada stosowania prawa materialnego z daty dokonania czynności prawnej. Ocena, a tym bardziej ingerencja w stosunek prawny w oparciu o przepis prawa materialnego, wprowadzony do porządku prawnego później, jako godząca w tę zasadę jest niedopuszczalna. Stanowisko to jest zgodnie z kierunkiem prezentowanym przez TSUE w przywołanym przez Sąd Okręgowy wyroku z 3 października 2019r., C – 260/18, z którego wynika, że zbyt daleko idąca byłaby ingerencja Sądu w treść zobowiązania cywilnoprawnego przy braku w krajowym porządku prawnym wyraźnego przepisu dyspozytywnego, mogącego mieć zastosowanie na dzień zawarcia umowy. Nie sposób także w realiach sprawy przyjąć do rozliczeń stron kurs średni NBP na podstawie zwyczaju w rozumieniu art. 354 k.c., ponieważ kurs taki nie był zwyczajowo przyjmowany w praktyce bankowej w umowach kredytów. Zwyczaj taki się nie wykształcił. Przeciwnie, banki powszechnie stosowały do rozliczeń własne tabele kursowe. Nie zachodziła więc możliwość wypełnienia powstałej po usunięciu z aneksu do umowy postanowień abuzywnych luki ani przepisem dyspozytywnym, ani na zasadzie analogii, czy zwyczaju.

Powodowie są świadomi skutków abuzywności postanowień aneksu umowy oraz konsekwencji ustalenia nieważności tego aneksu i się na nie godzą. Klauzule przeliczeniowe stanowią istotę aneksu nr (...) do umowy. Sąd Okręgowy słusznie zatem przyjął, że usunięcie klauzul przeliczeniowych czyni zawarty przez strony aneks do umowy nie dającym się usunąć brakiem, skutkującym nieważnością tego aneksu wywiedzioną z regulacji art. 385¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. Nie powodują jednakże nieważności całej umowy kredytu, a jedynie powrót do stanu, sprzed zawarcia aneksu nr (...).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny - w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c. - zmienił zaskarżony wyrok, w ten sposób, że ustalił nieważność aneksu nr (...) z dnia 9 czerwca 2008r. do umowy o kredyt mieszkaniowy/inwestorski nr (...), zawartej 22 października 2007r. pomiędzy Bankiem (...) SA z siedzibą we W. a powodami A. I. i T. I.. Rozstrzygnięcie to uwzględniło żądanie główne pozwu w całości, więc nie spowodowało zmiany rozstrzygnięcia o kosztach postępowania przed Sądem Okręgowym. W dalej idącym zakresie, Sąd Apelacyjny apelację oddalił, w oparciu o art. 385 k.p.c. - jako bezzasadną. Na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu, w oparciu o art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. – Sąd Apelacyjny zasądził od przegrywającego proces pozwanego na rzecz powodów 4 050 zł z tytułu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, tj. w stawce minimalnej określonej w § 2 pkt. 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, adekwatnej do wartości przedmiotu zaskarżenia.

SSA Joanna Naczyńska